

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 4.

V Ljubljani, 27. prosinca 1905.

XLV. leto.

»Učiteljski Tovariš« izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo »Učiteljskega Tovariša« v Idriji. Naročnino prejema Frančišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{4}$ strani 10 K, $\frac{1}{8}$ strani 8 K, $\frac{1}{16}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavljane po dogovoru. Priloge poleg poštne 6 K.

Vsebina: Bela vrana. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Vabilo k I. rednemu občnemu zboru »Hranilnice in posojilnice Učiteljskega konvikta v Ljubljani«. — Inserati.

Bela vrana.

K. k. Werksvolksschule v Idriji.

Razen obeh c. kr. vadnic v Ljubljani, ki pa sta združeni s c. kr. moškim in ženskim učiteljskim, imamo na Kranjskem samo v Idriji ljudsko šolo, ki ima v oficijalnem nazivu atribut »k. k.«

Ta šola pa ni morda ljubljeno dete beraškega naučnega ministrstva, nego ta šola je sovražena pastorka bogatega rudniškega erarja, ki prinaša z idrijskim živim srebrom hvalni domovini cekine iz suhega zlata.

Človek, ki misli s preprosto svojo pametjo in se mu še časih zasanja o pravični dobrohotnosti visoke in do skrajnosti objektivne vlade, bi sodil, da mora biti ta šola, ki je edina svoje vrste v zvesti kronovini Kranjski, vzor vsemu kranjskemu in izvenkranjskemu ljudskemu šolstvu, da je torej ta šola taka, kakršne bi morale biti vse šole, da popolnoma in do pičice odgovarjajo zahtevam državnega šolskega zakona, da docela ustrezajo določilom pedagogike, higijene in modernosti.

C. kr. rudniški erar črpa iz idrijskega rudnika leto za letom ogromno čistega dobička. Ta zapuščeni košček naše slovenske zemlje je dal državi že milijone goldinarjev svojega bogastva, v vračilo ni padla nanj niti senca vladne milosti!

Toda to so stvari, ki njih razpravljanje ne sodi v naš list. Mimogrede pa omenjamo, da imata deželni in državni poslanec avstrijskega Almadena ogromno hvaležnega gradiva, da bi lahko temeljito in izdatno zaropotala z vlado, ki samo jemlje, a ne da ničesar!

C. kr. rudniški erar je torej sezidal otrokom svojih delavcev, ki mu kopljejo bogastvo iz zemlje, šolo. Imenoval je in še imenuje celo vrsto učiteljstva, ki bi ga moral plačevati bogato, kakor je njegovo imetje bogato. Vsaj košček tega bogastva, za erar prava bagatela, bi moral odleteti idrijskemu učiteljstvu v plačilo za ogromno in trudapolno delovanje — tako bi sodil človek s preprosto svojo pametjo.

Mi, ki neustrašeno zastopamo napredno misel in smo smrtni sovražniki vsakemu nazadnjaštvu in vsakemu ljubkovanju z reakcionarnim klerikalizmom, nimamo pravzaprav

nobenega povoda, da bi dvigali svoj glas v prid učiteljstvu ki ustvarja jedro »Slomškovi zvezi«; a ker se nam smilijo ljudje, ki služijo trdemu in neusmiljenemu gospodarju, ki jih izrablja in ubija njih fizične in psihične moči, zatorej trdimo javno in glasno, da je sramotno za bogatega delodajalca, da zahteva vzlic svojemu bogastvu — žive žrtve našega stanu!

Po teh uvodnih besedah torej lahko konstatujemo, da je idrijska rudniška ljudska šola v resnici vzor — a žal — vzor, ki kriči svetu, kakšne bi ne smele biti šole! Ako je hotel c. kr. erar s preziranjem utemeljenih zahtev moderne šole in s preziranjem zahtev sedanjega učiteljstva dokazati njiju upravičenost, moramo priznati, da se mu je ta dokaz popolnoma posrečil, dasi je v hudem nasprotju z določbami moderne didaktike. Tako dokazovanje že bolj spominja na zofistiko, ki jo dandanes prezirajo dostojni ljudje.

Mi seveda nismo natančno poučeni o notranji uredbi tega šolskega nestvora, a že to, kar vidi in čuje človek mimo grede, zadošča, da je čisto upravičena trda obsodba.

V idrijsko ljudsko šolo — torej pod eno streho! — hodi letos 972 otrok. Taka šola je že bolj kosarna nego vzgajališče otrok — notabene rudniških otrok, ki jim kumuje uboštvo in ubija njih mlade življenjske sile. Zato hli zrak domačega tesnega krova. Kar pa ne stori kvarnega uboštvo doma, to nadomesti zasopli vzduh tega šolskega kolosa, ki uničevalno seda tudi na pljuča učiteljstva.

Današnja moderna pedagogika zahteva, da bodi vsaka šola majhna po številu razredov in otrok. S tem ni samo omogočeno redno funkcioniranje vodstva, vzgoje in pouka, nego s tem je dana v prvi vrsti prilika šolski mladini, da je deležna v prvi meri zdrave vzgoje in uspešnega pouka.

In ker so šole zaradi mladine, mora biti skrb tistega, ki vzdržuje šolo, da ne bje utemeljenim načelom v lice. Površno in navidezno zadoščanje zahtevam državnega šolskega zakona je toliko bolj vredno graje, ako ga nosi na svoji vesti država sama.

§ 11. zakona z dne 14. maja 1869. l., drž. zak. št. 62 govori, da pride na en razred po 80 učencev. To izrečno določa tudi § 6. ministrskega ukaza z dne 19. julija 1875. l., št. 2868 (dež. zak. št. 22), ki ukazuje vrhutev v § 8., da je

treba vsakemu učencu prostora 0,6 kvadratnega metra, oziroma zračnega prostora 3,8—4,5 kubičnih metrov. Ako pa sedi v Idriji v enem razredu (II.) 111 deklic ali v drugem (IV.) 89 dečkov, dvomimo, da bi ne bile kršene te jasne določbe.

Ako vse to premislimo, pridemo po lahkem računu do zaključka, da bi morale biti v Idriji tri štirirazredne ljudske šole, da bi zadoščale učnim smotrom in modernim načelom. Kaj bi se to poznalo c. kr. erarju? Nič! Merodajna gospoda bi imela lahko sladko zavest, da je dala ljudstvu, kar je njegovega, in bi dokazala, da ji ni samo za materialni dobiček, nego tudi za naobrazbo ubogega ljudstva! S primeroma majhnimi žrtvami bi lahko v resnici vzorno uredila idrijsko ljudsko šolstvo. Z žrtvami? Nel! Ta kapital bi bil naložen na bogate obresti, saj je nemara tudi tej gospodi znano, da je duševno imetje največje bogastvo. In na posled morda tudi ve, da je zanikrno šolstvo v vsaki državi začetek konca...

Zdrav temelj ustvarja samo zdravo šolstvo.

Sedaj, ko ima Idrija svojo srednjo šolo, bi za dečke zadoščali dve štirirazrednici, ki bi vsaka morala imeti svoje poslopje in svoje vodstvo ter bogato založena učila zlasti za nazorni nauk, ki je v mestu, kakršno je Idrija, velevažnega pomena. Za dekleta bi morali imeti v Idriji poleg štirirazredne ljudske šole meščansko šolo s štirimi letniki, kakor jih zahteva sedanja reforma meščanskega šolstva. Rudniška dekleta ne dobivajo z doma nobene dote, ko se odpravljajo za kruhom v boj: Bogati rudniški erar bi moral dati dekletom svojih delavcev vsaj nekoliko duševnega bogastva, ko jim prihaja dom pretesan in kruh siromašnih staršev prepičel, da morajo same za delom in zaslužkom. Človek, ki ima vsaj meščansko šolo za seboj, si že kako pomaga do človeške eksistencije; dekle pa, ki mora ostaviti domačo šolo, ne da bi ji dopuščala sredstva, da se gre dalje izobraževati v Ljubljano, v Gorico ali kam drugam, ima pred seboj žalostno bodočnost brez bodočnosti, življenje brez življenja, samo noč skrbi in ubijanja, nobenega svetlega žarka, posebno še, če ni dekletu morališka sila ukoreninila v duši pojmov o dostojnosti in kreposti. Življenje iz rok v usta, je žalostno, in težak je greh tistega, kdor je kriv takega življenja!

In idrijsko učiteljstvo? Kako je to lepo in vabljivo, ko čujemo, da je to učiteljstvo v X. plačilnem razredu. Če bi nosilo uniforme, kar bi bila seveda velika ironija, bi nosilo na žametnih našitkih po dve zlati rozeti. A koliko zlatih kron v žepu? Uradnik X. razreda dobiva na leto 2200 K gole plače. Potem pridejo še aktivitetne doklade in kvinkvenije, kakor jih določa zakon. X. razred idrijskega učiteljstva pa so razbili na 4. razrede: I. razred z 1600 K plače, II. razred s 1400 K plače, III. razred s 1200 K plače in IV. razred s 1000 K plače; vsak razred ima še 200 K aktivitetne doklade (učiteljice samo po 160 K), toda polovico vzamejo za stanovanje. Seveda so redki tisti, ki pridejo v I. razred in učiteljstvo ima najslabša stanovanja med vsem rudniškim uradništvom.

Tako umeva torej c. kr. erar § 55. državnega šolskega zakona, ki govori o plači učiteljstva.

Erar pravi: »Svojemu učiteljstvu izboljšam plače, kadar jih izboljša dežela svojemu.« Trdimo, da je komodnejši izgovor nemogoč. Zakaj bi pa ne rekel erar: »Svojemu učiteljstvu izboljšam plače tako, kakor jih ima že na papirju, da vidi dežela, kako skrbim jaz za svoje učiteljstvo.« —

Tako bi bilo pravilno in — humanno! Deželni poslanec idrijski, g. dekan Arko, je sicer govoril v deželnem zboru kranjskem o idrijskem učiteljstvu, a govoril je na nepravem mestu in ob času, ko so taki in enaki govori zavirali neposredno delovanje deželnega zbora kranjskega in posredno regulacijo kranjskega učiteljstva, ergo po izjavi erarja samega, tudi regulacijo idrijskega, v večini »Slomškovi zvezi« pripadajočega učiteljstva.

Govoriti bi treba tam zgoraj, kamor se izteka denar iz idrijskega rudnika! Povedati bi treba, koliko greha se je že storilo, ki ga ni mogoče več poravnati, ker je udaril ta tuji greh živ materijal! Povedati bi treba, da je idrijskemu ljudskemu šolstvu treba temeljite reforme, da ne bo trpela nedolžna mladina vsaj v bodočnosti kakor je v preteklosti.

Mi smo povedali svoje, ker nam je to velevala naša časnikarska dolžnost in ker nas bole take vnebovpijoče razmere. Poskrbeli pa bomo, da pride naš glas tudi tja, odkoder prihaja zlo!

Iz naše organizacije.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za celjski in laški okraj zboruje v Celju v navadnih prostorih ob 11. uri predpoldne dne 2. febr. t. l. po nastopnem vzporedju: 1.) Zadnji zapisnik. 2.) Petje. 3.) Društvene zadeve in nasveti. 4.) Razgovor o letnem poročilu 1904. 1. ter določitev načrta delovanju v društvenem letu 1905. 5.) Iz šolske prakse. — K obilni udeležbi prav vljudno vabi
Armin Gradišnik,
predsednik.

Ormoško učiteljsko društvo ima 9. februarja t. l. svoj občni zbor v Ormožu s sledečim vzporedom: 1. Zapisnik. 2. Društvena poročila in dopisi. 3. Podavanje. 4. Letno poročilo. 5. Volitev odbora. 6. Volitev treh pregledovalcev društvenih računov. 7. Nasveti in predlogi. Začetek ob 1/2 11. uri. K polnoštevilni udeležbi vabi odbor.

Učiteljsko društvo za konjiški okraj zboruje dne 2. februarja t. l. ob 1/2 11. uri dopoldne v Konjicah po sledečem vzporedju: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Predavanje gosp. L. Šerajnika o lepopsnem pouku. 4. Vprašalna skrinjica. 5. Slučajnosti in nasveti.

K mnogobrojni udeležbi vabi odbor.

Učiteljsko društvo za celjski in laški okraj je zborovalo dne 6. prosinca ob precejšnji udeležbi v celjski okoliški šoli. Gosp. predsednik pozdravi v presrečnih besedah okoli 30 navzočih članov ter gosta filozofa g. Prekorška iz Vojnika in filozofa g. Mastnaka. Obvestil je navzoče, da je stvar, tičočna se gostilnice »Narodnega doma«, častno rešena in mu je v zadoščenje solidarnost učiteljstva v tem oziru. Zadostilo nas je tudi, da je prinesla »Schul- und Lehrerzeitung« resolucijo zastran dež. odbornika Linka, ki jo je naše društvo zahtevalo. Poročal nam je nadalje še o zborovanju »Lehrerbundov« v Gradcu, pri katerem se je govorilo o preosnovi naše organizacije. Po tej bi bilo vse nemško učiteljstvo združeno v »Verband«, slovensko pa v »Zvezo«, a obe ti društvi bi bili združeni v štaj. »Lehrerbund«. Vsakokratni predsednik »Verbandov« bi bil obenem predsednik »Lehrerbunda«, a predsednik »Zveze« pa podpredsednik istega. »Lehrerbund« bi se izključno potožal za skupne interese šole in vsega učiteljstva, a v »Verbandu« in v »Zvezi« združeno učiteljstvo pa ostane v narodnem oziru samostojno.

Blagajnik g. Lovro Šah nam je poročal o denarnem stanju našega društva, nakar so se izvolili za pregledovalce računov tovariši gg. Exel, Černej in Wudler R. Ker mnogo članov ni poravnalo letnine, se sklene na predlog predsed-